

**Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego
z dnia 8 lutego 2005 r.**

II UZP 10/04

Przewodniczący Prezes SN Walerian Sanetra, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca, uzasadnienie), Beata Gudowska (sprawozdawca), Zbigniew Hajn, Andrzej Kijowski, Jerzy Kuźniar, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 lutego 2005 r. sprawy z wniosku Sławomira S. przeciwko Zakładowi Emerytalno - Rentowemu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie o emeryturę policyjną, na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 7 października 2004 r. [...]

„Czy okres odbywania zastępczej służby wojskowej w oddziałach obrony cywilnej przed dniem 31 stycznia 1992 r. w charakterze junaka, pełniącego obowiązki strażaka - przodownika roty, należy traktować jako okres równorzędny ze służbą wymienioną w art. 13 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8 , poz. 67 ze zm.) ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Okres odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej do dnia 31 stycznia 1992 r. przez junaka pełniącego obowiązki strażaka w zawodowej jednostce ochrony przeciwpożarowej jest okresem równorzędnym ze służbą w rozumieniu art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 67 ze zm.).

Uzasadnienie

Przedstawione zagadnienie prawne wystąpiło w sprawie, w której pracownik jednostki ochrony przeciwpożarowej ubiegał się o emeryturę policyjną na podstawie art. 129 ust. 6 - 9 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. Nr 88, poz. 400 ze zm.). Prawa do tego świadczenia odmówiono mu z powodu braku wymaganego przepisem art. 12 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 67 ze zm.) piętnastoletniego okresu służby. Nie został bowiem uwzględniony jako okres równorzędny ze służbą w rozumieniu art. 13 ust. 1 tej ustawy okres odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej w charakterze junaka, pełniącego obowiązki strażaka-przodownika roty w zakładowej zawodowej straży pożarnej. Oddalając apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 8 czerwca 2001 r., oddalającego odwołanie od decyzji organu rentowego, Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 30 września 2003 r. uznał, że odbywanie zasadniczej służby w obronie cywilnej nie kwalifikuje się do żadnego z okresów wymienionych w art. 13 ust. 1. Nie była to bowiem czynna służba wojskowa, o której mowa w punkcie 2 tego przepisu. Nie był to również okres zatrudnienia lub służby w zawodowych jednostkach pożarnictwa w rozumieniu art. 13 ust. 1 pkt 4, gdyż powołany do służby nie był mianowanym funkcjonariuszem pożarnictwa, nie był także zatrudniony w charakterze członka Technicznego Korpusu Pożarnictwa, a jedynie pracował jako junak w ramach odbywania służby w obronie cywilnej. Faktyczne wykonywanie czynności strażaka nie daje podstaw do uznania spornego okresu za równorzędny ze służbą.

Przy rozpoznawaniu kasacji od tego wyroku Sąd Najwyższy powziął istotne wątpliwości co do tego, czy w świetle uregulowania zawartego w art. 13 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy można uznać za okres równorzędny ze służbą okres faktycznie wykonywanej funkcji strażaka w zawodowej zakładowej straży pożarnej przez junaka odbywającego służbę w oddziałach obrony cywilnej. Charakter prawny zastępczej zasadniczej służby poborowych w oddziałach obrony cywilnej jest bowiem złożony. W świetle unormowania zawartego w art. 55 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospo-

litej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 21, poz. 205 ze zm.) w ramach obowiązku służby wojskowej poborowi - zamiast do zasadniczej służby wojskowej - mogą być przeznaczeni do odbycia zasadniczej służby lub szkolenia poborowych w obronie cywilnej. Tacy poborowi nie są jednak żołnierzami w czynnej służbie wojskowej w rozumieniu art. 59 tej ustawy, a w czasie odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej przysługuje im tytuł junaków (art. 152 ust. 3), którym to poborowym może być przyznane zakwaterowanie i bezpłatne wyżywienie lub równoważniki pieniężne oraz zwrot kosztów przejazdu (art. 159 ust. 1). Czynna służba w obronie cywilnej jest zatem formą realizacji obywatelskiego obowiązku odbycia służby wojskowej. Nie wyjaśnia to jednak spornej kwestii, czy okresy odbywania służby w obronie cywilnej mogą być uznane za służbę wojskową uwzględnianą przy ustalaniu prawa do emerytury wojskowej (art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r.). Nie przesądza tego w szczególności ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66 ze zm.), która w art. 13 ust. 2 stanowi, że za równorzędne ze służbą w Wojsku Polskim traktuje się okresy służby uwzględniane przy ustalaniu prawa do emerytury policyjnej. To zwrotne odesłanie do ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy powoduje, że dla rozstrzygnięcia zagadnienie prawnego podstawowe i przesądzające znaczenie ma interpretacja art. 13 ust. 1 pkt 4 tej ustawy, który to przepis nakazuje traktować jako okresy równorzędne ze służbą okresy zatrudnienia lub służby w zawodowych jednostkach ochrony przeciwpożarowej i nauki w szkołach pożarniczych, w charakterze członka Korpusu Technicznego Pożarnictwa, a także funkcjonariusza pożarnictwa w terminie do dnia 31 stycznia 1992 r. Przepis ten jest objęty normatywną materią prawa zaopatrzenia emerytalnego, co nakazuje jego ścisłą wykładnię, bez możliwości dokonywania wykładni rozszerzającej ze względu na zasady współżycia społecznego, które mogłyby przemawiać za uwzględnieniem okresu faktycznego wykonywania funkcji strażaka tak, jak okresu służby mianowanego funkcjonariusza pożarnictwa.

W tej spornej kwestii występuje rozbieżność w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w wyrokach z dnia 23 listopada 1999 r. II UKN 213/99 (OSNAPiUS 2001 nr 5, poz. 176) i z dnia 27 czerwca 2000 r. II UKN 609/99 (OSNAPiUS 2002 nr 1, poz. 20) opowiedział się za ścisłą wykładnią pojęcia służby w zawodowych jednostkach ochrony przeciwpożarowej w charakterze funkcjonariusza pożarnictwa. W pierwszym z tych orzeczeń Sąd Najwyższy restrykcyjnie uznał, że

bez uzyskania nominacji na stanowisko funkcjonariusza pożarnictwa w ogóle nie ma podstaw prawnych do uznania okresu wykonywania zatrudnienia w ramach pracowniczego stosunku pracy na stanowisku „pomocnika roty zakładowej straży pożarnej” za okres równorzędny ze służbą mianowanego funkcjonariusza pożarnictwa. W drugim z powołanych wyroków Sąd Najwyższy przyjął dopuszczalność traktowania jako służby w charakterze funkcjonariusza pożarnictwa okresu zatrudnienia w jednostce ochrony przeciwpożarowej od daty wyrażenia zgody „na stanie się strażakiem”. Natomiast w wyroku z dnia 13 maja 2004 r., II UK 367/03 (dotychczas niepublikowanym) Sąd Najwyższy wyraził odmienny pogląd, przyjmując, że okres odbywania zastępczej służby wojskowej w oddziałach obrony cywilnej przed dniem 31 stycznia 1992 r. w charakterze strażaka mianowanego w zakładowej straży pożarnej stanowi okres traktowany na równi ze służbą wymienioną w art. 13 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. W niemal identycznym stanie faktycznym, jak zawarty w ustaleniach stanowiących podłoże przedstawionego zagadnienia prawnego, Sąd Najwyższy wskazał, że sporny okres odbywania zastępczej służby wojskowej w zakładowej straży pożarnej na stanowisku strażaka - przewodnika roty był służbą mianowanego strażaka, który po jej odbyciu kontynuował taką służbę w oddziałach straży pożarnej. Są to bowiem okresy służby przewidziane w ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, które „uwzględniane przez ustawę o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy są zaliczane do wysługi emerytalnej na zasadzie art. 129 ustawy, zgodnie z którym funkcjonariusze pożarnictwa, którzy nie podejmują służby w Państwowej Straży Pożarnej, zwalniani są z zachowaniem uprawnień przewidzianych w dekreście z dnia 27 grudnia 1974 r. o służbie funkcjonariuszy pożarnictwa, chyba że nabyli uprawnienia do zwolnienia ze służby na korzystniejszych warunkach”. W tej koncepcji chodziło o zachowanie statusu nabytego w czasie obowiązywania poprzednich ustaw regulujących służbę w straży pożarnej, w tym dekretu z dnia 27 grudnia 1974 r., który stanowił, że funkcjonariusze pożarnictwa mogli być mianowani także w terenowych zawodowych strażach pożarnych zarówno po odbyciu zasadniczej służby wojskowej, jak i po przeniesieniu do rezerwy bez odbycia tej służby lub po zwolnieniu z obowiązku odbycia tej służby a w szczególności „strażak mógł być mianowany na stopień pożarniczy jako szeregowiec pożarnictwa - strażak lub starszy strażak”. Bez znaczenia dla takiej oceny jest to, że „w spornym okresie ubezpieczony był zwolniony od odbywania zasadniczej służby wojskowej i odbywał służbę zastępczą, skoro odbywanie tej służby polegało na służbie w terenowej zawodowej straży

pożarnej”. W związku z tym Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹⁴ § 1 k.p.c. przedstawił do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi następujące zagadnienie prawne: „czy okres odbywania zastępczej służby wojskowej w oddziałach obrony cywilnej przed dniem 31 stycznia 1992 r. w charakterze junaka, pełniącego obowiązki strażaka - przodownika roty, należy traktować jako okres równorzędny ze służbą wymienioną w art. 13 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 67 ze zm.)”.

Prokurator wniósł o udzielenie odpowiedzi, że okres odbywania przed dniem 31 stycznia 1992 r. zasadniczej służby w obronie cywilnej przez junaka wykonującego obowiązki strażaka w zawodowej jednostce ochrony przeciwpożarowej, należy traktować jako okres równorzędny ze służbą określoną w art. 13 ust. 1 ustawy powołanej w pytaniu.

Sąd Najwyższy w składzie powiększonym zważył, co następuje:

Ze sformułowania zagadnienia prawnego mogłoby wynikać, że istnieją wątpliwości interpretacyjne dotyczące całego przepisu art. 13 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin. Jednakże skoro chodzi o zastosowanie powołanego przepisu jako podstawy prawnej do uznania za okres równorzędny ze służbą funkcjonariuszy wymienionych w tytule ustawy okresu pełnienia służby w obronie cywilnej w charakterze strażaka zawodowej zakładowej straży pożarnej, należy przyjąć, że zagadnienie dotyczy interpretacji ust. 1 tego przepisu, w którym wyszczególnione są okresy równorzędne ze służbą (w ust. 2 wymienione są okresy służby, które nie podlegają uwzględnieniu). Przepis art. 13 ust. 1 wymienia okresy równorzędne ze służbą w czterech punktach: 1) okresy służby w charakterze funkcjonariusza Policji państwowej, organów bezpieczeństwa państwa, porządku i bezpieczeństwa publicznego z wyjątkiem służby określonej w ust. 2; 2) służbę wojskową uwzględnianą przy ustalaniu prawa do emerytury wojskowej; 3) okresy służby w charakterze funkcjonariusza Służby Ochrony Kolei, jeżeli funkcjonariusz przeszedł bezpośrednio do służby w Milicji Obywatelskiej lub w Służbie Wię-

ziennej w terminie do dnia 1 kwietnia 1955 r.; 4) okresy zatrudnienia lub służby w zawodowych jednostkach ochrony przeciwpożarowej i nauki w szkołach pożarniczych, w charakterze członka Korpusu Technicznego Pożarnictwa a także funkcjonariusza pożarnictwa w terminie do dnia 31 stycznia 1992 r. Do okresu odbywania służby w obronie cywilnej w charakterze strażaka mogłyby się odnosić regulacje zawarte w punkcie 2) lub w punkcie 4) zacytowanego przepisu.

Pierwsza z tych regulacji dotyczy okresów służby wojskowej uwzględnianej przy ustalaniu prawa do emerytury wojskowej. Są to więc okresy służby wojskowej wymienione w art. 12 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin i okresy równorzędne ze służbą wojskową wymienione w art. 13 ust. 1 pkt 1 tej ustawy, przy czym te ostatnie okresy nie dotyczą służby w Wojsku Polskim. Przepis art. 12 przy oznaczeniu okresu uwzględnianego do emerytury wojskowej używa określenia „służby wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”. Pojęcie to dotyczy służby wojskowej żołnierzy zawodowych pełnionej obecnie na podstawie ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. Nr 179, poz. 1750), a poprzednio na podstawie ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 8, poz. 31 ze zm.), a także czynnej służby wojskowej odbywanej na podstawie ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 21, poz. 205 ze zm.). Wynika to z uregulowania zawartego w art. 3 ust. 2 i 4 tej ostatniej ustawy, które to przepisy stanowią, że w skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wchodzi jako ich rodzaje: wojska lądowe, wojska lotnicze i obrony powietrznej oraz marynarka wojenna, a także Wojskowe Służby Informacyjne i Żandarmeria Wojskowa jako ich wyodrębnione i wyspecjalizowane służby. Zgodnie z art. 59 żołnierzami w czynnej służbie wojskowej są osoby, które: 1) odbywają: a) zasadniczą służbę wojskową, b) nadterminową zasadniczą służbę wojskową, c) przeszkolenie wojskowe, d) ćwiczenia wojskowe, e) okresową służbę wojskową, 2) pełnią służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny. Przepis art. 55 ust. 2 stanowi, że w ramach obowiązku służby wojskowej poborowi - zamiast do zasadniczej służby wojskowej - mogą być przeznaczeni do odbycia zasadniczej służby lub szkolenia poborowych w obronie cywilnej.

W wydanym już po przedstawieniu omawianego zagadnienia prawnego wyroku z dnia 3 grudnia 2004 r., II UK 75/04, Sąd Najwyższy przyjął, że są podstawy do

uznania okresu odbywania przez poborowego służby w obronie cywilnej jako okresu wymienionego w art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, jeżeli służba była pełniona w warunkach, o których mowa w art. 64 ust. 2 pkt 2 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym w brzmieniu tekstu jednolitego z 1984 r. (Dz.U. Nr 7, poz. 31). Wniosek taki wywiódł z treści art. 125 tej ostatniej ustawy, który z mocy art. 175 ma zastosowanie także do poborowych odbywających służbę w obronie cywilnej. Zgodnie z tym przepisem pracownikowi, który po zwolnieniu z zasadniczej służby wojskowej podjął pracę, czas odbywania zasadniczej służby wojskowej wliczało się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę i to w zakresie wszelkich uprawnień, także tych wynikających z przepisów szczególnych, a w każdym razie w zakresie uprawnień emerytalno-rentowych. Jest to wniosek zbyt daleko idący, gdyż przyjęcie tego poglądu prowadziłoby do traktowania zasadniczej służby w obronie cywilnej w każdej formacji tak samo, jak czynnej służby wojskowej, co nie wynika z treści powołanych w wyroku przepisów. Przepis art. 64 ust. 2 pkt 2 w stanie prawnym obowiązującym przed zmianami dokonanymi po ogłoszeniu tekstu jednolitego miał treść identyczną jak obowiązujący obecnie przepis art. 55 ust. 2. Przy określeniu zasadniczej służby w obronie cywilnej przepis nie używał terminu „służba wojskowa”, gdyż była ona odbywana zamiast zasadniczej służby wojskowej. Prawdą jest, że w zakresie niektórych uprawnień osoby odbywające służbę w obronie cywilnej były poprzednio i są obecnie zrównane z żołnierzami odbywającymi zasadniczą służbę wojskową - między innymi w zakresie uprawnień pracowniczych i uprawnień wynikających z zaopatrzenia emerytalnego. W tym ostatnim zakresie uprawnienia dotyczą powszechnego zaopatrzenia emerytalnego. Przepis art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) za jeden z okresów, od których uzależnione jest prawo do emerytury lub renty na zasadach określonych w tej ustawie, uważa okres czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim lub okresy jej równorzędne albo okresy zastępczych form tej służby. Powołane w omawianym wyroku przepisy dają podstawę do uznania okresu zasadniczej służby w obronie cywilnej za równorzędny z okresem czynnej służby wojskowej w rozumieniu powołanego przepisu ustawy o emeryturach i rentach. Mimo zrównania niektórych uprawnień zasadnicza służba w obronie cywilnej nie jest służbą wojskową. Jest ona odbywana zamiast zasadniczej służby wojskowej. Osoby ją odbywające nie są żołnierzami w rozumieniu art. 59 ustawy o powszechnym obowiązku

wojskowym i nie służą w żadnej z formacji wymienionych w art. 3 ust. 2 i 4. W konsekwencji nie odbywają one służby wojskowej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu art. 12 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych. Okresy odbywania służby w obronie cywilnej nie są więc okresami, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji i innych służb.

Druga z omawianych regulacji, zawarta w art. 13 ust. 1 pkt 4 tej ostatniej ustawy dotyczy zatrudnienia i służby w jednostkach ochrony przeciwpożarowej do dnia 31 stycznia 1992 r. Kwestia, czy okresy wymienione w tym przepisie obejmują okres odbywania zasadniczej służby w oddziałach obrony cywilnej w charakterze strażaka, była przedmiotem tylko jednego orzeczenia Sądu Najwyższego - wyroku z dnia 13 maja 2004 r., II UK 367/03 (OSNP 2004 nr 24, poz. 426). W wyroku tym Sąd Najwyższy stwierdził, że okres odbywania przed dniem 31 stycznia 1992 r. zastępczej służby wojskowej w oddziałach obrony cywilnej w charakterze strażaka mianowanego w zakładowej straży pożarnej, traktuje się na równi ze służbą wymienioną w art. 13 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy. Sama teza jest nieco myląca, gdyż w sprawie chodziło o uwzględnienie okresu pełnienia służby w obronie cywilnej w zakładowej straży pożarnej przed mianowaniem na stanowisko funkcjonariusza pożarnictwa. Natomiast w uzasadnieniu Sąd Najwyższy uznał okres takiej służby za okres, o którym mowa w art. 13 ust. 2 pkt 4, czyli okres służby w zakładowej straży pożarnej. Pozostałe powołane w uzasadnieniu zagadnienia prawnego wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 1999 r., II UKN 213/99 (OSNAPiUS 2001 nr 5, poz. 176) i z dnia 27 czerwca 2000 r., II UKN 609/99 (OSNAPiUS 2002 nr 1, poz. 20) dotyczą innej kwestii, a treść przepisu art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy nie była w ogóle przedmiotem ich rozważań. Przepis ten dotyczy bowiem okresów przypadających do dnia 31 stycznia 1992 r., natomiast w sprawach, w których zapadły te wyroki, spór dotyczył oceny okresów przypadających od 1 lutego 1992 r. jako okresów służby. W wyrokach tych dokonano interpretacji przepisu art. 129 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1230 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym przed jego nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 8 kwietnia 1999 r. o zmianie ustawy o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. Nr 45, poz. 436). Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej, która weszła w życie dnia 1 stycznia 1992 r., wprowadziła nową, nieistniejącą dotychczas w systemie ochrony przeciwpożarowej, instytu-

cję Państwowej Straży Pożarnej i w art. 60 objęła jej funkcjonariuszy zaopatrzeniem emerytalnym funkcjonariuszy Policji i innych służb. Jednocześnie z tą ustawą weszła w życie ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1229 ze zm.), która reguluje między innymi prawa i obowiązki strażaków jednostek ochrony przeciwpożarowej niebędących jednostkami Państwowej Straży Pożarnej. Są oni zatrudniani na podstawie umowy o pracę (art. 16a ust. 2) i podlegają systemowi ubezpieczenia społecznego z prawem do świadczeń z tego systemu. Przepis art. 129 ustawy o Państwowej Straży Pożarnej jest przepisem przejściowym i w ust. 1 stanowi, że dotychczasowi funkcjonariusze pożarnictwa stają się strażakami Państwowej Straży Pożarnej, jeżeli w ciągu 1 miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy wyrażą na to pisemną zgodę, a w ust. 6 uzależnia zachowanie statusu strażaka od powołania lub mianowania na stanowisko do 30 czerwca 1999 r. Brak mianowania lub powołania wykluczał uznanie funkcjonariusza pożarnictwa za funkcjonariusza Państwowej Straży Pożarnej, a tylko tacy funkcjonariusze są objęci ustawą o zaopatrzeniu emerytalnym Policji i innych służb. Funkcjonariusze jednostek ochrony przeciwpożarowej, funkcjonujących na podstawie drugiej z wymienionych ustaw, wykonywali obowiązki w ramach zatrudnienia. Nie można zatem mówić o zwolnieniu ich ze służby, a jest to warunek wymagany do uzyskania prawa do emerytury policyjnej. Powołaną ustawą zmieniającą dodano do art. 129 przepisy ust. 7 - 9, które weszły w życie 1 stycznia 2000 r. Przepisy te traktują okresy zatrudnienia strażaków, którzy zgłosili akces wstąpienia do Państwowej Straży Pożarnej, lecz nie zostali powołani lub mianowani, jako okresy służby w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji i innych służb, a decyzję o zakończeniu okresu zatrudnienia jako decyzję o zwolnieniu ze służby w Państwowej Straży Pożarnej. Okresy przypadające od dnia 1 lutego 1992 r., z którą to datą minął termin do zgłoszenia przystąpienia do Państwowej Straży Pożarnej, zaliczane są do okresu służby na zasadach określonych w omawianych przepisach przejściowych. Natomiast okresy przypadające do tej daty, zarówno w stosunku do strażaków Państwowej Straży Pożarnej jak i do osób nabywających prawo do emerytury policyjnej na podstawie art. 129 ust. 7 - 9, uwzględniane są na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy.

Do czasu wejścia w życie ustawy o Państwowej Straży Pożarnej obowiązywały przepisy dekretu z dnia 27 grudnia 1974 r. o służbie funkcjonariuszy pożarnictwa (Dz.U. Nr 50, poz. 321 ze zm.). W związku ze zmianą stanu prawnego wymagają

wyjaśnienia pojęcia używane zarówno w poprzednim jak i obecnym stanie prawnym, których znaczenie jest odmienne. I tak ustawa o Państwowej Straży Pożarnej określa funkcjonariuszy tej straży ogólnym mianem „strażak” niezależnie od posiadanego stopnia służbowego. Stosunek służbowy strażaka powstaje z dniem mianowania na stanowisko służbowe, a w przypadku stanowisk, dla których przepis ustawy przewidywał powołanie, z dniem powołania na stanowisko (art. 31). Natomiast przepisy dekretu o służbie funkcjonariuszy pożarnictwa określają osoby objęte jego regulacją mianem „funkcjonariusza pożarnictwa”, którego stosunek nawiązuje się na podstawie mianowania (art. 1). Określenie „strażak” użyte jest w dekreście w stosunku do funkcjonariusza najniższego stopnia służbowego, następnym stopniem jest „starszy strażak” a przy kolejnych stopniach nazwa „strażak” nie występuje (art. 5).

Terminologię użytą w przepisie art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy należy rozumieć w znaczeniu, jakie nadawały jej przepisy obowiązujące w okresie pełnienia służby, wykonywania zatrudnienia lub pobierania nauki do dnia 31 stycznia 1992 r. W końcowej części tego przepisu wymieniony jest także (obok innych) okres służby „funkcjonariusza pożarnictwa”. To ostatnie określenie odnosi się do funkcjonariuszy pożarnictwa pełniących służbę na podstawie przepisów dekretu i w tym przypadku wymagany był akt mianowania. Wyżej mowa jest o członkach Korpusu Technicznego Pożarnictwa, funkcjonującego na podstawie przepisów poprzedzających ten dekret - rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 października 1952 r. w sprawie stosunku służbowego członków Korpusu Technicznego Pożarnictwa (Dz.U. Nr 42, poz. 291). Kolejnym okresem jest okres nauki w szkołach pożarniczych i chodzi tu o każdy okres pobierania nauki w takiej szkole. W początkowej części przepisu wymienione są „okresy zatrudnienia lub służby w zawodowych jednostkach ochrony przeciwpożarowej”. Zasady funkcjonowania zawodowych jednostek ochrony przeciwpożarowej terenowych i zakładowych określone były w ustawie z dnia 12 czerwca 1975 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. Nr 20, poz. 106 ze zm.). Zakładowe zawodowe straże pożarne składają się z osób pełniących służbę zawodową na podstawie stosunku służbowego (art. 21). Zakładowe straże pożarne podlegają pod względem organizacyjnym kierownikom tych zakładów, a pod względem operacyjno-technicznym właściwej terenowej komendzie straży pożarnych (art. 24 ust. 3).

Przepis art. 13 ust.1 pkt 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy określając wymóg wykonywania zatrudnienia lub pełnienia służby w jednostkach

ochrony przeciwpożarowej nie wskazuje podstawy prawnej, na jakiej miało być wykonywane zatrudnienie lub pełniona służba. Dla uznania, że wskazany okres odpowiada dyspozycji przepisu, wystarczy ustalenie, że istniała wówczas podstawa prawna funkcjonowania jednostek ochrony przeciwpożarowej i podstawa prawna zatrudniania pracowników w tych jednostkach lub powoływania do służby, przy czym przepisy stanowiące taką podstawę nie muszą być zamieszczone w tym samym akcie prawnym. W przypadku osoby powołanej do odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej podstawą prawną pełnienia służby są przepisy ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na pewne nieścisłości w terminologii użytej przy przedstawieniu zagadnienia prawnego. Zasadnicza służba w obronie cywilnej i zastępcza służba wojskowa są dwiema odrębnymi instytucjami. Pierwsza z nich uregulowana jest w przepisach art. 137 i następnych ustawy o powszechnym obowiązku obrony. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi przeznaczonymi do wykonywania zadań obrony cywilnej są formacje obrony cywilnej, które składają się z oddziałów obrony cywilnej przeznaczonych do wykonywania zadań ogólnych lub specjalnych oraz innych jednostek tych formacji (art. 138). Natomiast zastępcza służba wojskowa, pełniona przez poborowych ze względu na przekonania religijne albo wyznawane zasady moralne, polega na wykonywaniu w czasie pokoju prac na rzecz ochrony środowiska, służby zdrowia, opieki społecznej, gospodarki wodnej, ochrony przeciwpożarowej, budownictwa mieszkaniowego, łączności oraz innych zakładów użyteczności publicznej (art. 189). W przedstawionym zagadnieniu chodzi o osobę pełniącą służbę w formacjach obrony cywilnej, którą ustawa w art. 145 określała mianem „junaka”. Obecnie od dnia 1 stycznia 1999 r. pełniący taką służbę ma tytuł ratownika.

Zasady odbywania służby w obronie cywilnej obowiązujące przed 1 lutego 1992 r. były określone w uchwale Nr 139 Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1988 r. (M.P. Nr 23, poz. 210 ze zm.), która regulowała między innymi reguły działania oddziałów obrony cywilnej tworzonych przez Komendanta Głównego Straży Pożarnych, przeznaczonych do wykonywania zadań określonych dla straży pożarnych, które działały przy komendach wojewódzkich straży pożarnych (§ 24). Zgodnie z § 26 ust. 3 junacy odbywający zasadniczą służbę są kierowani do wykonywania zadań i pełnienia funkcji w terenowych i zakładowych zawodowych strażach pożarnych. Na podstawie § 28 ust. 1 junakom takim przysługuje uposażenie oraz dodatek za wykonywanie czynności o charakterze operacyjno-technicznym w terenowych i zakłado-

wych zawodowych strażach pożarnych. Podobna regulacja zawarta była w poprzedzających omawianą uchwałę przepisach wykonawczych - uchwale nr 261 Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1982 r. (jednolity tekst: M.P. z 1988 r. Nr 8, poz. 70) i uchwale nr 85 Rady Ministrów z dnia 18 września 1980 r. (M.P. Nr 23, poz. 107).

Tworzone przez Komendanta Głównego Straży Pożarnej oddziały obrony cywilnej podlegały komendom straży pożarnej, podobnie jak terenowe i zakładowe jednostki ochrony przeciwpożarowej. Junacy wykonywali zadania i pełnili funkcje w takich jednostkach na podstawie stosunku służbowego, o jakim mowa w art. 21 ustawy o ochronie przeciwpożarowej, chociaż podstawa prawna tego stosunku była inna niż podstawa prawna służby funkcjonariusza pożarnictwa. Powierzenie junakowi pełnienia funkcji strażaka, odpowiadającej stanowisku najniższego stopnia funkcjonariusza pożarnictwa, było decyzją wynikającą ze stosunku służby. Była to więc służba w zawodowej jednostce ochrony przeciwpożarowej w rozumieniu art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy. Przepis ten nie dotyczy wszystkich osób pełniących zasadniczą służbę w obronie cywilnej, natomiast daje podstawę do uwzględnienia okresu takiej służby junakom pełniącym służbę w zawodowych jednostkach ochrony przeciwpożarowej.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji uchwały.

=====